

5 minut po 12.

Čas vymanit se z pasti ústavů

75 let od přijetí Všeobecné deklarace lidských práv, 50 let od vědeckého poznání problému, 30 let od doby, kdy se o něm začalo mluvit a řešit ho i v České republice. A stále jsme spoutáni hlubokým odborným omylem – ústavní péčí o lidi, kteří potřebují pomoc druhého člověka.

- Ačkoli se díky tvrdé práci a obětavosti rodičů, neziskových organizací a vstřícnosti okolí podařilo rozvinout kvalitní služby podporující člověka v tom, aby mohl žít ve svém domově, se svou rodinou a přáteli a vést normální život;
- ačkoli řada uživatelů a pracovníků ústavních zařízení usilovně pracovala a pracuje na opuštění ústavů;
- ačkoli někteří politici a úředníci chápou problém ústavní péče, uvědomují si svou odpovědnost za jeho řešení a činí kroky k jeho nápravě;
- ačkoli je Česká republika vázána Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením a dalšími předpisy na ochranu lidských práv;

desítky tisíc lidí v naší zemi stále žijí v ústavních podmínkách. A většině z nás to hrozí.

Na jedné straně vznikly a již dvacet let vznikají služby v komunitě; na druhé straně existují stovky ústavních zařízení, v nichž žijí desítky tisíc lidí a noví tam přicházejí.

Na jedné straně se pracuje na tom, aby lidé mohli z ústavů odejít a žít normální život s profesionální podporou v běžném prostředí; na druhé straně se existující ústavy za velké peníze opravují a dokonce vznikají nové.

Na jedné straně jsou prohlášení, plány a strategické dokumenty o podpoře života v běžném prostředí; na druhé straně jsou právní, systémové a finanční podmínky preferující ústavní péči.

Vykočili jsme směrem k normálnímu životu, ale jednou nohou stále vězíme v pasti ústavnosti. Čím déle takto zůstáváme, tím větší je frustrace a nespokojenost – neboť víme, že svět bez ústavů je možný.

Vidíme zemi, kde se jako občané respektujeme a vnímáme bez předsudků a stereotypů. Kde úroveň společnosti je poměřována tím, jak se staráme o její slabší členy – a kde se můžeme bez obav podívat do zrcadla, protože víme, že jsme je nenechali samotné za zdi ústavů.

Vidíme zemi, kde každý můžeme mít domov tam, kde je nám to blízké, kde máme rodinu, přátele, školu nebo práci. Kde kvůli tomu, abychom měli potřebnou pomoc a podporu, nebudeme posláni na druhý konec země za zdi ústavu.

Vidíme zemi, kde se nemusíme bát, co bude, až nám dojdou síly při péči o naše blízké. Kde víme, že mají zajištěnou podporu a mohou i nadále žít tam, kde jsou zvyklí. Kde úsilí, které věnujeme péči o blízkého člověka, nepřijde na zmar, protože jednou stejně skončí za zdi ústavu.

Ústavní péče se odehrává za zdi velkých zařízení, kde žijí lidé oddělení od každodenního dění a tím vyloučení z podílu na běžném životě společnosti. Lidé v ústavní péči **nemají vlastní bydlení**, žijí obklopeni pouze placeným personálem a lidmi, kteří mají podobné znevýhodnění. **Podléhají režimu a pravidlům instituce**, a nemohou rozvíjet svou samostatnost a vlastní vůli. **Ústavní podmínky vedou k rezignaci na normální život**, jsou zdrojem omezování a porušování práv člověka, který v nich žije.

11 000 dětí v dětských domovech, diagnostických ústavech a ústavních sociálních službách

15 000 dospělých lidí s postižením v ústavních sociálních službách

9 000 lidí s duševní nemocí v psychiatrických nemocnicích

53 000 seniorů v ústavních sociálních službách a léčebnách dlouhodobě nemocných

Vidíme zemi, kde můžeme uplatňovat a rozvíjet svou odbornost a poskytovat podporu uživatelům služeb, aby žili v běžném prostředí. Kde nebojujeme s právními, systémovými a finančními překážkami, které udržují lidi za zdi ústavů.

Vidíme zemi, kde díky odborné přípravě umíme poznat nebezpečí ústavní péče, které ohrožuje uživatele i pracovníky ústavních služeb. A také známe cesty, jak opustit zdi ústavů.

Vidíme zemi, kde politici a úředníci pomohli na svět právním, systémovým a finančním podmínkám, které podporují běžný život ve společnosti. Kde právo nenahrává ústavní péči a kde většina finančních zdrojů neskončí ve zdech ústavů.

Iniciativa za svět bez ústavů

Uvědomujeme si, že jako společnost nečiníme pro dosažení těchto práv a potřeb dost. Jsme odhodláni přispět k tomu, aby se to změnilo a abychom mohli žít ve světě bez ústavů co nejdříve.

Budeme spojovat ty, kdo chtějí opustit ústavy a rozvíjet podporu v komunitě, a kteří na tom pracují: abychom sdíleli zkušenosti, vzájemně se inspirovali a posilovali.

Budeme upozorňovat na to, jak ústavy zasahují do našich životů. Budeme připomínat osudy lidí v ústavech, dokud tam bude byt jediný: abychom jako společnost vnímali, jak nás všechny oddělování lidí v ústavním prostředí omezuje a ochuzuje.

Budeme požadovat, aby odpovědné osoby a instituce konaly podle svých povinností vyplývajících z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením: aby zajistili ochranu práv a podporu života nás všech v přirozeném prostředí.

Čas vymanit se z pasti ústavů nastal již dávno.

Vyzýváme politiky, úředníky i odborníky, aby zajistili, že každému bude poskytnuta podpora v jeho přirozeném prostředí a že dosavadní podpora ústavní péče bude nahrazena podporou služeb v komunitě.

Zveme všechny, kdo usilují o deinstitucionalizaci, aby se k této výzvě připojili a aby sdíleli své zkušenosti, poznatky a sílu pro společný život lidí v obci, v komunitě.

V České republice, na Mezinárodní den lidských práv (10. prosince 2013)

Aleš Adamec, Terezie Hradilková, Milena Johnová, Camille Latimier, Matěj Lejsal, Pavel Novák, Jan Paleček, Jan Pfeiffer, Radek Rosenberger, Radka Soukupová, Milan Šveřepa, Barbora Uhlířová

Výzvu k deinstitucionalizaci podporují

Ústavní služby a lidé v nich mají ze zákona výhodnější postavení než služby v komunitě.

Drtivá většina dotací pro sociální služby končí v ústavech.

Peníze z evropských fondů se používají k budování ústavů, ač to odporuje politice EU.

Státy zajistí, aby:

a) osoby se zdravotním postižením měly **možnost si zvolit, na rovnoprávném základě s ostatními, místo pobytu, kde a s kým budou žít, a nebyly nuceny žít ve specifickém prostředí;**

b) osoby se zdravotním postižením měly **přístup ke službám poskytovaným v domácím prostředí, rezidenčním službám a dalším podpůrným komunitním službám**, včetně osobní asistence, která je nezbytná pro nezávislý způsob života a začlenění do společnosti a zabraňuje izolaci nebo segregaci; a

c) komunitní služby a zařízení určené široké veřejnosti byly přístupné, na rovnoprávném základě s ostatními, i osobám se zdravotním postižením a braly v úvahu jejich potřeby.

Čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Deinstitucionalizace znamená změnu institucionální (ústavní) péče v péči komunitní (v místě, bydliště). **Pro člověka**, který využívá veřejné služby, **je výsledkem** deinstitucionalizace **svoboda zvolit si místo bydliště** a využívat místní služby; **zastávat běžné společenské role** (dcera/syn, partner, kamarád, žák, soused, rybář...; **žít v běžném životním a denním rytmu** (chodit do školy či práce apod.).